

**Wyrok z dnia 14 stycznia 1997 r.
II UKN 52/96**

Osoba, która została ustanowiona opiekunem prawnym dziecka wymagającego stałej opieki, wówczas gdy dziecko to ukończyło 18 lat, nabywa prawo do wcześniejszej emerytury przewidzianej w § 2 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie wcześniejszych emerytur dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. Nr 28, poz. 149) o ile spełnia pozostałe warunki przewidziane przepisami tego rozporządzenia.

Przepis ten nie uzależnia prawa do wcześniejszej emerytury tej osoby od rozpoczęcia przez nią opieki przed ukończeniem przez dziecko 18 -tu lat.

Przewodniczący SSN: Teresa Romer (sprawozdawca), Sędziowie SN: Andrzej Kijowski, Maria Tyszczel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 14 stycznia 1997 r. sprawy z wniosku Marii J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 27 września 1996 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i oddalił rewizję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w T.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z dnia 10 października 1995 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w T. z dnia 1 lipca 1995 r. i przyznał wnioskodawczyni Marii J. prawo do wcześniejszej emerytury przewidzianej w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. Nr 28, poz. 149).

W uzasadnieniu Sąd Wojewódzki podał jako okoliczność niesporną, że wnioskodawczyni od chwili śmierci matki sprawuje opiekę nad całkowicie ubezwłasnowolnioną siostrą Teresą S. W dalszym ciągu rozważań Sąd Wojewódzki zajął się analizą przepisów przytoczonego rozporządzenia i doszedł do wniosku, że osoba ubiegająca się o wcześniejszą emeryturę musi mieć okres zatrudnienia wymagany przepisem art. 26 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), albowiem musi spełniać warunki wymagane od matki dziecka. Warunki te wnioskodawczyni spełnia. Ponadto ma ona sprawować osobistą opiekę nad dzieckiem, które jest inwalidą I grupy i którego inwalidztwo w tej grupie powstało przed 18-tym rokiem życia. Rozporządzenie nie zawiera legalnej definicji dziecka. Stosując logiczną i celowościową wykładnię przepisów rozporządzenia Sąd doszedł do wniosku, że w pojęciu "dziecko" mieści się także osoba dorosła. Pojęcie "dziecko" odnosi się bowiem do matki, a nie do

określonego wieku osoby, nad którą sprawowana jest opieka. Opieka ta może więc być sprawowana bez względu na wiek podopiecznego. Brak jest przepisu rozporządzenia, który ograniczałby wiek osoby, nad którą sprawowana jest opieka tylko dlatego, że opieki tej nie sprawuje matka. Sąd nie znalazł w przepisach rozporządzenia podstaw do podzielenia stanowiska organu rentowego, który odmawiając wnioskodawczyni prawa do wcześniejszej emerytury powołał się na to, że prawo to służyłoby jej tylko wtedy, gdyby sprawowanie opieki nad dzieckiem rozpoczęła przed ukończeniem przez nie 18 lat.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie, do którego wniósł rewizję organ rentowy, zmienił zaskarżony wyrok Sądu Wojewódzkiego i oddalił odwołanie. Sąd Apelacyjny podzielił w uzasadnieniu wywody rewizji co do tego, że użyte w przepisie § 2 ust. 2 omawianego rozporządzenia określenie "dziecko" i "wychowanie dziecka" oznaczają osobę niepełnoletnią gdyż tylko w odniesieniu do takiej osoby można mówić o wychowaniu.

Sąd Apelacyjny dla interpretacji użytego w § 2 pkt 2 rozporządzenia pojęcia opieki prawnej i wychowania dziecka sięgnął do przepisów kodeksu cywilnego i doszedł do wniosku, że osobą uprawnioną do wcześniejszej emerytury może być, w myśl przepisów omawianego rozporządzenia, tylko taka osoba, która przejęła w stosunku do dziecka funkcję rodziców. W ocenie Sądu Apelacyjnego w przeciwnym razie ustawodawca nie użyłby w przepisie § 2 ust. 2 rozporządzenia z dnia 15 maja 1989 r. sformułowań "wychowanie dziecka" i "opiekun prawny dziecka". Sąd Apelacyjny podkreślił także, iż przepisy rozporządzenia, jako przepisy szczególne w stosunku do art. 26 i 27 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) podlegają interpretacji ścisłej.

Od wyroku tego, wydanego dnia 26 września 1996 r., wniesiona została kasacja. W skardze kasacyjnej na mocy art. 393¹ pkt 1 KPC podniesiony został zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego przez błędną ich wykładnię, a konkretnie § 2 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury dla pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz. U. Nr 28, poz. 149), zwanego dalej rozporządzeniem.

W uzasadnieniu kasacji podkreślono, iż prawidłowa interpretacja przepisów rozporządzenia prowadzi do wniosku, że w pojęciu "dziecko" użytym w tym rozporządzeniu mieści się także osoba dorosła, a określenie "dziecko" odnosi się do matki, o której mowa w § 1 rozporządzenia.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja zasługuje na uwzględnienie. Sąd Wojewódzki, który zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego i przyznał wnioskodawczyni prawo do wcześniejszej emerytury w oparciu o przepisy rozporządzenia, dokonał prawidłowej interpretacji przepisów tego rozporządzenia w odniesieniu do pojęcia "dziecko". Interpretacja ta nie wymagała odnoszenia się do przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie pojęć wychowanie i opiekun prawny. Rozporządzenie wydane zostało z mocy upoważnienia ustawowego zawartego w art. 27 ust. 2a ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Żaden z tych aktów prawnych nie odsyła w sprawach nimi nie uregulowanych do

przepisów Kodeksu cywilnego czy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w przeciwieństwie do przepisu art. 300 KP.

Przepis § 1 rozporządzenia dotyczy "matki, która nie mogła lub nie może kontynuować zatrudnienia z powodu stanu zdrowia swego dziecka wymagającego - bez względu na wiek - jej stałej opieki oraz pielęgnacji...". Językowa wykładnia tego przepisu nie budzi wątpliwości. Ustawodawca nie ogranicza w nim wieku dziecka, nad którym ma być sprawowana osobista opieka, lecz wprost przeciwnie, jednoznacznie podkreśla, że chodzi o sytuację, w której kontynuowanie zatrudnienia jest niemożliwe ze względu na potrzebę opieki nad dzieckiem bez względu na jego wiek. Dlatego też całkowicie dowolna jest interpretacja zmierzająca do wykazania, że chodzi tu o sprawowanie opieki nad dzieckiem niepełnoletnim. Warunek określonego wieku dziecka nie odnosi się do momentu, w którym staje się niemożliwe kontynuowanie zatrudnienia, a jedynie do momentu powstania inwalidztwa czyniącego koniecznym tę opiekę.

Ustawodawca uzależnia prawo do wcześniejszej emerytury przewidzianej rozporządzeniem od tego, aby inwalidztwo dziecka według I lub II grupy inwalidów z powodu określonych stanów chorobowych powstało przed 18 rokiem życia. Jeżeli matka starająca się o wcześniejszą emeryturę w oparciu o przepisy rozporządzenia musi dysponować co najmniej 20 letnim stażem pracy, to jest oczywiste, że rzadko osoby z takim stażem pracy mają dzieci poniżej 18 lat. To samo odnosi się do osób, których dotyczy § 2 rozporządzenia. Jest to tylko dygresja, gdyż przepisy rozporządzenia są jednoznaczne co do tego, że prawo do wcześniejszej emerytury dla sprawowania opieki nad dzieckiem przysługuje bez względu na wiek dziecka. Jest ono tylko uzależnione od tego, aby konieczność sprawowania opieki (inwalidztwo uzasadniające opiekę) powstało przed 18 rokiem życia.

Jest także logiczne, na co trafnie zwrócił uwagę Sąd Wojewódzki, że ustawodawca, który prawo do wcześniejszej emerytury określonej rozporządzeniem przewidywał przede wszystkim dla matki dziecka, konsekwentnie posługuje się określeniem "dziecko". Nie ma jednak żadnych podstaw, aby określenie to łączyć z pojęciem osoby niepełnoletniej, zwłaszcza że wyraźnie temu przeczy zwrot z § 1 ust. 1 rozporządzenia "bez względu na wiek".

Paragraf 2 ust. 2 rozporządzenia przewiduje, że w razie śmierci matki, tak jak to ma miejsce w rozpoznawanej sprawie, z prawa do wcześniejszej emerytury na warunkach określonych w § 1, a więc bez względu na wiek "dziecka", może skorzystać inna osoba, która została ustanowiona jego prawnym opiekunem i wychowuje dziecko. Uznanie, że termin "wychowuje dziecko" odnosi się tylko do dzieci niepełnoletnich, pozostawałoby w sprzeczności z odesłaniem do § 1 zawartym w § 2 rozporządzenia, na co również trafnie zwrócił uwagę Sąd Wojewódzki. Ponadto brak jest podstaw prawnych do przyjęcia, że używając określenia "wychowuje", ustawodawca ograniczył osobom "przejmującym" prawa matki uprawnienie do wcześniejszej emerytury jedynie wobec dzieci poniżej 18 roku życia. Tego rodzaju interpretacja prowadziłaby do nieuzasadnionego zwiężenia § 1 i byłaby sprzeczna z celem rozporządzenia.

Kierując się powyższymi względami Sąd Najwyższy na mocy art. 393¹³ § 1 KPC orzekł jak w sentencji.

=====